

Sorg-og kriseprocedure

Hvert år oplever børn rundt om i landets skoler tab og savn af nære pårørende, som vi i skolen må hjælpe dem med at få bearbejdet rent følelsesmæssigt. Det er derfor nødvendigt, at vi på skolen har udarbejdet en konkret handleplan, så alle parter ved hvordan, vi skal agere i en given situation. Denne handleplan tager udgangspunkt i følgende:

- Dødsfald - elev
- Dødsfald - elevs nære pårørende
- Dødsfald - personale
- Alvorligt uheld på klasseudflugt

Indenfor de tre første kategorier vil der være nogle forholdsregler, som er identiske for alle tre situationer. Første punkt er derfor mere udførligt beskrevet end de efterfølgende. Sidste del af handleplanen beskriver børns aldersmæssige forestillinger om døden samt en materiale/litteraturliste. Selvom handleplanen tager udgangspunkt i dødsfald, bør man være opmærksom på, at indholdet i punkt to også kan være relevant i forhold til børn, der oplever skilsmisse, alvorlig sygdom eller en alvorlig ulykke.

PPR yder rådgivning og vejledning til hjemmet og skolen om, hvordan der reageres mest hensigtsmæssigt, og hvordan eleverne får bearbejdet oplevelsen indenfor et- til tre døgn efter dødsfaldet. De følger op på situationen tre til fem uger efter. Skolens ledelse står for kontakt til PPR.

1. Dødsfald – elev

Umiddelbart efter meddelelsen om dødsfaldet:

- Skoleledelsen underretter årgangens undervisere. Skolen underretter PPR. Den berørte klasse underrettes af klasselæreren, som tager sig af klassen resten af skoledagen.
- Tal åbent og konkret om det, der er sket. Det er vigtigt, at børnene får så mange konkrete informationer omkring sygdomsforløbet eller ulykken som muligt. Alle skal have den samme viden om, hvad der er foregået, så mytedannelse undgås
- Lad eleverne tale om deres tanker og følelser. Stil spørgsmål, så hver elev får mulighed for at sætte ord på sine oplevelser. Man undgår derved også den ubehagelige situation ikke at tale om det, alle tænker
- Lad eleverne lave en mindebog med digte, tegninger og historier. Bogen kan efterfølgende gives til forældrene til den afdøde
- Klasselæreren og årgangens undervisere sørger for, at ingen kommer hjem til et tomt hus
- Skolens øvrige klasser underrettes om det skete af deres klasselærere, som har fået besked fra ledelsen. Når alle klasser er orienteret hejses flaget på halvt under overværelse af den berørte klasse

- Skoleledelsen kontakter psykolog, sundhedsplejerske og institutioner, så de er underrettet. PPR vil i løbet af de nærmeste dage stille krisepsykologer til rådighed. Hvis en elev ikke møder op ved disse lejligheder, skal klasselæreren kontakte hjemmet og pointere vigtigheden af fællesskabet i situationen
- Klasselæreren kontakter kontaktforældrene i klassen, og skoleledelsen underretter skolebestyrelsens formand. Der vil, afhængigt af situationen, blive afholdt et forældremøde kort tid efter det hændte. Klassens elever bør have et brev med hjem den pågældende dag. Indholdet kan være følgende:
 - o "Skolen/klassen har i dag modtaget den sørgelige besked, at xxx har mistet / er afdøet ved døden. Dette er selvfølgelig noget, som vi alle, i særdeleshed klassekammeraterne, berøres stærkt af. I de nærmeste dage kommer vi til at bruge megen tid på at tale om det skete. Sundhedsplejersken og skolepsykologen er orienteret og vil være til stede på skolen en af de nærmeste dage. I morgen afholder vi i klassen en mindehøjtidelighed. Det er meget vigtigt, at I også hjemme taler åbent om det skete. Hvis I har behov for yderligere oplysninger eller hjælp kontakt da skolen".
- Det er skolens ledelse der udfærdiger og udsender brevet
- En mindehøjtidelighed i elevens klasse afholdes dagen efter meddelelsen

Bisættelsen:

Klasselæreren spørger de efterladte om de ønsker, at klassekammeraterne deltager i bisættelsen. Hvis de efterladte siger ja:

Nogle dage før bisættelsen får eleverne et brev med hjem, hvori hjemmet informeres om, at der er mulighed for at deltage i bisættelsen. Hvis det er muligt, bør yngre elever være ledsaget af en anden voksen. Det vil være godt, at så mange som muligt af klassekammeraterne er til stede ved bisættelsen, da det kan være af stor betydning ved bearbejdningen af den fælles sorg i den nærmeste tid efter bisættelsen.

Forslag til brev, der sendes hjem umiddelbart inden begravelsen/bisættelsen:

"Det er nu bestemt, at xx skal bisættes den xx kl. xx (+ sted). Efter aftale med familien er klassekammeraterne velkomne til at deltage i bisættelsen. Deltagelse er en frivillig sag, men det ville være ønskeligt, om så mange som muligt af eleverne kan komme med. Det kan være af stor betydning, når sorgen skal bearbejdes i tiden herefter. Skolens ledelse og klassens lærere deltager, men det er vigtigt, at eleven også har en anden voksen med."

- Det er skolens ledelse der udfærdiger og udsender brevet

Diskuter meget omhyggeligt i klassen, hvad der sker ved en bisættelse. Dette er meget vigtigt uanset om alle elever deltager. Ved selve bisættelsen holder klasselæreren eleverne samlet. Der kan dog være elever, som har et stort behov for at være sammen med deres forældre eller værger. Det bør man naturligvis respektere. På selve bisættelsesdagen holdes en kort mindehøjtidelighed for alle skolens elever. Flaget hejses på halv. Efter bisættelsen hejses flaget på hel.

- Det er skolens ledelse der afholder mindehøjtideligheden

Efterfølgende:

Det er meget vigtigt, at klasselæreren og andre lærere, der har været tæt tilknyttet den pågældende elev, får så megen kollegial støtte som muligt. Vær opmærksom på elevernes forskellige måder at reagere over for sorg. Nogle kommer meget hurtigt i gang med bearbejdningen af sorgen, ofte umiddelbart efter dødsfaldet er blevet kendt. Hos andre sker der ingen mærkbare reaktioner før længe efter.

Skyldfølelse er et typisk element i sorgreaktionerne hos børn og unge. Hos både børn og unge kan skyldfølelse hænge sammen med "magitænkning": "Døde hun fordi jeg sagde, at hun var dum?" "Døde han fordi jeg sparkede ham en gang?" – I denne sammenhæng er rådgivning og vejledning af største betydning. Det er derfor meget vigtigt, at hver gang en elev kommer i krise, sørger klasselæreren for, at alle lærere i teamet bliver orienteret om elevens tilstand.

Sorgens fire faser:

1. Chokfasen: varer fra et øjeblik til nogle døgn
2. Reaktionsfasen: kan vare i flere uger
3. Bearbejdningsfasen: kan vare i over et år
4. Nyorienteringsfasen: vedvarende. Personen lever med et ar på sjælen, som aldrig forsvinder

Det er normalt for den, der er dybt berørt af dødsfaldet, at skulle igennem et sådant sorgforløb. Hvis lærerne har indtryk af, at en elev over længere tid 'bliver hængende' i sine sorgreaktioner, kan skolepsykologen tilbyde eleven et samtaleforløb.

Klassesamtalen, hvor man sætter ord, tanker og følelser i relation til det skete, kommer fremover til at være af stor betydning. Klassesamtalen kan struktureres på følgende måde:

1. Introduktion
2. Fakta
3. Tanker
4. Reaktionen
5. Informationer
6. Afslutning

Det kan ofte være af stor betydning for klassen:

- At den afdødes plads står tom et stykke tid efter. Der kan også være andre konkrete minder om eleven, som man bør værne om
- At man evt. tænder lys på elevens bord i en periode, eller sammen finder en anden måde at mindes eleven på
- At klassen efter aftale sammen besøger elevens grav

Skolepsykolog, sundhedsplejerske eller andre med kompetence på området kan være vigtige ressourcepersoner i opfølgingsarbejdet.

Hvis dødsfaldet sker i en ferie:

Den medarbejder, der først får kendskab til dødsfaldet, kontakter ledelsen, som giver besked videre til klasselæreren og fritidshjemmet eller klub. Klasselærer og ledelse sørger for:

- Kontakt til hjemmet
- Blomster til og deltagelse i bisættelsen
- Skriftlig information til klassens forældre og klassens øvrige lærere, samt det samlede personale

Mindestund og forløbet i klassen foregår den første dag efter ferien.

2. Dødsfald – elevs nære pårørende

Umiddelbart efter meddelelsen om dødsfaldet:

Når skolen (evt. klasselæreren) underrettes om dødsfaldet, spørger man familien, om elevens klasse må få det at vide. Skolelederen underretter evt. PPR. Tal åbent i klassen, medens eleven er borte. Giv eleverne nogle metoder til hvordan de kan tale med kammeraten og hvordan han/hun kan reagere. Fortæl – om muligt – hvad der er sket. Forbered kammeraterne på, at eleven kan være sartere end ellers, og at de bør vise ekstra omtanke. Det kan være, at eleven gerne vil have, at der bliver talt om det skete i klassen, men har brug for voksenhjælp hertil, derfor vil det være hensigtsmæssigt, at det er klassens faste lærere, der er tilstede når eleven møder op efter hændelsen.

Efterfølgende:

Klassens lærere følger eleven tæt. Vær opmærksom på børns forskellige måder at reagere over for sorg på. Nogle kommer hurtigt i gang med bearbejdningen af sorgen. Hos andre sker der ingen mærkbare reaktioner før længe efter. Skyldfølelse er et typisk udslag af sorgreaktionerne hos børn og unge. (Se i øvrigt :
1. Dødsfald – elev)

Elever kan også komme ud for at en nær pårørende bliver alvorligt syg. Her gælder det om at få talt med familien om situationen: skal der tales om det i klassen? Har barnet og/eller familien brug for hjælp til at få talt om det?

Under alle omstændigheder skal der holdes godt øje med barnets reaktioner. Det er vigtigt, at klasseteamet og skolens ledelse orienteres.

3. Dødsfald – personale

Umiddelbart efter meddelelsen om dødsfaldet.:

Skoleledelsen underretter personalet. Skoleledelsen underretter evt. PPR. Skoleledelsen kontakter formanden for skolebestyrelsen.

Vedkommendes klasser underrettes af skoleledelsen sammen med andre af klassernes lærere. Der sørges for, af de respektive undervisere, at ingen elev kommer hjem til et tomt hus. Skolens øvrige klasser underrettes om det skete af deres klasselærere. Når alle klasser er underrettet, hejses flaget på halv. Skoleledelsen sørger for, at eleverne i den/de berørte klasser får et brev med hjem. Indholdet kan være følgende:

Skolen har i dag modtaget den sørgelige besked, at xx er afgået ved døden. Dette er noget vi alle, og i særdeleshed eleverne i klassen berøres stærkt af. I de nærmeste dage kommer vi derfor til at bruge megen tid på at tale om det, der er sket. Hvis I føler behov herfor, kan sundhedsplejersken og skolepsykologen træffes på skolen. I morgen afholdes en mindehøjtidelighed i klassen. Det er meget vigtigt, at I hjemme taler åbent om det, der er sket. Skolen kan altid kontaktes, hvis der er behov for yderligere hjælp.

Mindehøjtideligheden i de berørte klasser bør afholdes dagen efter meddelelsen om dødsfaldet. Ved et personalemøde diskuterer lærerne konkrete opgaver i forbindelse med dødsfaldet, bl.a. kontakten til de efterladte.

Bisættelsen:

Skoleledelsen informerer personalet om bisættelsen, elevernes evt. deltagelse heri drøftes.

Mindehøjtidelighed for personalet forberedes.

Den berørte klasse/ de berørte klasser får evt. en meddelelse med hjem om elevernes deltagelse i bisættelsen. I denne meddelelse er det vigtigt at pointere, at eleven bør have en anden voksen med til bisættelsen (se i øvrigt: 1. Dødsfald – elev).

4. Alvorligt uheld på klasseudflugt

Den tilskadekomne elev bringes på hospitalet ledsaget af en lærer. Skolens kontor informeres, for herefter at tage kontakt til hjemmet. Den anden voksne og resten af eleverne tager tilbage til skolen. Her tales hele hændelsen igennem, og man finder ud af, hvor hvert enkelt barn skal hen efter skoletid. Alle elever skal have brev med hjem, der kort og konkret beskriver, hvad der er sket.

Hvis ikke klasselæreren har fulgt eleven til hospitalet, tager vedkommende kontakt til forældrene den samme dag. Der træffes aftaler for den nærmeste fremtid. Dagen efter informeres klassen så detaljeret som nødvendigt.

Er det en af de voksne, der er kommet til skade, er ovenstående procedure gældende, dog tager den voksne alene på hospitalet. Er den tilskadekomne klasselærer, overtager den anden lærer klasselærerens forpligtelser.

Lærerteamet omkring klassen må i den efterfølgende tid være ekstremt lydhøre overfor elevernes signaler.

Børns forståelse af døden:

Børns opfattelse af døden hænger nøje sammen med, hvor gamle de er. Det samme gælder de forestillinger, de gør sig i forbindelse med deres fars eller mors død.

I store træk kan man dele børnene i følgende grupper:

2-4 år:

Små børn opfatter ikke døden som endelig. De kan ikke forstå, at den døde far eller mor ikke vender tilbage. De føler sig forladt. Små børn stiller ofte vanskelige spørgsmål som: "Kommer mor/far ikke snart hjem?" "Hvor er far/mor henne?" "Hvad laver far/mor?" Små børn kan plages af stærke skyldfølelser, som

ikke altid er logiske. Et barn kan eksempelvis tro, at faderen eller moderen er syg, fordi de sagde "dumme far/mor".

5-9 år:

Børn i denne alder forstår gradvis, at døden er uigenkaldelig. Det er ikke usædvanligt, at de forestiller sig døden som en person. De tænker intenst over, hvordan det mon er at være død. Børn blander ofte fantasi og virkelighed sammen. Hvis de ikke får lejlighed til at se deres døde far/mor, kan de tro, at den døde ser lige så uhyggeligt ud som eksempelvis døde og dræbte i en voldsfilm.

10-11 år:

Forholdet til døden begynder at minde om de voksnes. De forstår, at døden er uundgåelig. Børnene gør sig i den alder store spekulationer over, hvad der sker efter døden. Angsten for selv at dø er stor, og børnene kan have vanskeligt ved at falde i søvn eller at sove.

12-13 år:

Børnene er ofte i stand til at beherske eller fortrænge deres angst – modsat mindre børn. Det er ikke usædvanligt at børn i denne aldersgruppe siger, at de ikke er bange for døden. Børnene er meget påvirkede af, hvordan voksne i deres nærhed taler om døden. Fornemmer de, at døden og talen om den afdøde er tabu, holder de deres tanker for sig selv.

14-18 år:

Børnene er i en fase af livet, hvor de frigør sig fra hjemmet. Det gør det ofte ekstra svært at bearbejde tabet og sorgen. Mange føler, at dødsfaldet forhindrer dem i at leve og more sig som andre unge. De får dårlig samvittighed og undertrykker deres behov. Reaktionen spænder fra at spille høj musik – til den totale fornægtelse af sorgen. Har der været mange konflikter mellem barnet og den døde, kan det fremkalde stærke minder, som giver en dybfølt skyldfølelse. Tanker om selvmord for at genforenes med den døde kan forekomme

PE d. 02.01.2021

